

Фінансові аспекти міжнародної наукової співпраці

З огляду на важливість участі України в міжнародних програмах та проектах у статті проведено аналіз фінансових механізмів міжнародного співробітництва у науково-технологічній сфері в провідних країнах світу. Автори обговорюють можливості, які надаються українським науковцям для участі у відповідних програмах та проектах.

Ключові слова: фінансові механізми, міжнародне співробітництво, науково-технологічна сфера.

Учитывая важность участия Украины в международных программах и проектах, в статье проведен анализ финансовых механизмов международного сотрудничества в научно-технологической сфере в ведущих странах мира. Авторы обсуждают возможности, которые предоставляются украинским ученым для участия в соответствующих программах и проектах.

Ключевые слова: финансовые механизмы, международное сотрудничество, научно-технологическая сфера.

Considering the importance of Ukraine's participation in international programs and projects financial mechanisms of international cooperation in scientific and technological field in the leading countries were analyzed in the article. The authors discuss the opportunities of Ukrainian scientists to participate in relevant programs and projects.

Постановка проблеми. Головною ознакою процесів, що відбуваються в сучасному світі, є глобальна інтеграція економіки, політики, науково-технологічної сфери, природоохоронної діяльності і соціального добробуту. Сьогодні міжнародна наукова співпраця перетворюється на реальний інструмент стабілізації та підйому вітчизняних економік і нарощування їхнього науково-технічного потенціалу. Важливим аспектом виконання спільних науково-дослідних програм у рамках міжнародної співпраці є їхнє фінансове забезпечення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми показав, що здебільшого увага приділяється таким аспектам міжнародної наукової співпраці:

– М. Гороховатська, Д. Левіна, Т. Патрах, П. Смертенко, Л. Чернишов у своїй статті [1] розкривають зміст і особливості 7-ї Рамкової програми та акцентують увагу на визначені міри задіяного інтелектуального потенціалу України у виконанні Рамкових програм;

– З. Шмігельська розглянула у своїй роботі [2] поняття міжнародного науково-технічного співробітництва, визначила завдання міжнародного науково-технічного обміну;

– інші автори роблять акцент на аналізі сучасних програм європейської кооперації в інноваційній співпраці країн [3], вивченні тенденцій і процесів формування загальноєвропейського наукового та інформаційного простору в умовах посилення глобалізації [4].

Але питання механізмів фінансування міжнародних проектів і програм досліджені недостатньо, що й доводить актуальність даної роботи.

Метою статті є вивчення світового досвіду фінансування міжнародних програм і проектів. Внесення пропозицій щодо розроблення схем фінансування аналогічних програм для України.

Виклад основного матеріалу. Метою міжнародної наукової співпраці є підвищення ефективності використання наукових розробок, зростання конкурентоспроможності вітчизняної економіки, переведення її на інноваційний шлях розвитку. У концепції міжнародної наукової співпраці виділяються такі основні пріоритети:

- обмін науково-технічною інформацією і даними;
- спільні фундаментальні дослідження і прикладні розробки;
- підвищення ролі і питомої ваги інноваційної продукції.

У роботі в рамках відповідних угод можуть брати участь наукові організації, громадські об'єднання науковців, окремі науковці і фахівці при фінансовій підтримці із коштів державного бюджету, країн-партнерів, різних міжнародних грантів, коштів добродійних і громадських фондів.

Міжнародна наукова співпраця, як правило, здійснюється у рамках міждержавних, міжвідомчих угод про науково-технічне співробітництво, спільних та індивідуальних проектів, підтримки дослідників тощо.

Міждержавне співробітництво у вирішенні комплексних науково-технічних проблем найчастіше реалізується у вигляді:

- міждержавних програм фундаментальних досліджень;
- міждержавних науково-технічних програм;
- міждержавних програм і проектів з розвитку і освоєння нових технологій;
- інших міждержавних програм і проектів.

Міждержавне співробітництво країн СНД. Загальні принципи фінансування програм наукового співробітництва визначаються Положенням про міждержавні програми та іншими документами, які приймаються Міждержавною науково-технічною радою [5].

Порядком розробки, реалізації й фінансування міждержавних цільових програм СНД [6] (16 квітня 2004 року

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

м. Чолпон-Ата (Казахстан)) визначено, що фінансування програм здійснюється за рахунок бюджетних коштів держав-учасниць СНД, позабюджетних коштів та із застосуванням таких схем:

- за рахунок коштів національних бюджетів держав-учасників СНД;
- фінансування тих частин програм у рамках національних програм, в яких країни СНД беруть участь;
- за рахунок асигнувань, що виділяються національним міністерствам і відомствам на виконання покладених на них функцій щодо реалізації програмних заходів;
- за рахунок коштів із фондів (у тому числі трастових), які створюються під конкретні програми з відповідним режимом їх формування та використання.

До позабюджетних джерел, які залучаються для фінансування програм, відносять внески учасників реалізації програм, у тому числі підприємств і організацій державного та недержавного секторів економіки, кредити банків, кошти громадських організацій, інвесторів, зацікавлених у реалізації програм (або їх окремих заходів), та інші надходження від юридичних і фізичних осіб.

Програми, що фінансуються в рамках національних програм, затверджуються до розгляду проектів національних бюджетів на рік у порядку, встановленому законодавством держав – учасниць програм [6].

Україна приєдналася до рішення про Порядок розробки, реалізації й фінансування міждержавних цільових програм СНД від 16 квітня 2004 року, його підписали всі країни – учасниці СНД, крім Узбекистану [7].

Європейський Союз. Передумовою розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва в Європейському Союзі було поглиблення національної дослідницької та технологічної кооперації в країнах ЄС.

Бюджет 7РП (2007–2013), яка є інструментом фінансування науково-дослідної та технологічної співпраці в ЄС, становить понад 50 млрд. євро, що майже втричі перевищує бюджет 6РП [8]. Дана програма, яка орієнтована на зміцнення міжнародного науково-технологічного співробітництва (майже 65% фінансування спрямовано на розвиток міжнародного співробітництва), фінансується Єврокомісією (ЕК) та асоційованими країнами. Вступ країни до 7РП оцінюється внеском, пропорційним обсягу її ВВП. Для країн, які не є членами ЄС, участь у програмі та право на інтелектуальну власність на отримані результати забезпечується їхнім фінансовим внеском до кошторису відповідного проекту. Україна, як правило, має право брати участь у виконанні окремих проектів за умови внеску від 30 до 50% вартості свого обсягу робіт [4].

Через спеціальні програми 7РП здійснюється фінансування міжнародного співробітництва, що забезпечує реалізацію проектів та програм.

У рамках 7РП на програму «Ідеї» [10] виділяється 7510 млн. євро. Дана програма пропонує механізм підтримки твор-

чих наукових досліджень з ціллю отримати нові знання для досягнення технологічного прогресу та вирішення соціальних проблем і проблем навколишнього середовища [1].

Для реалізації проектів у рамках програми «Ідеї» застосовують такі механізми [4, 11]:

- забезпечення підтримки незалежних дослідників, які знаходяться на етапі створення своєї першої науково-дослідної команди чи продовження незалежних науково-дослідних робіт (схема нових незалежних науково-дослідних грантів ERA (300–350 млн. євро щороку) [10, 12];
- схема передових дослідницьких грантів, буде започатковано пізніше (як тільки це стане можливо) [13].

Діяльність програми «Люди» базується на тривалому та успішному експерименті «Акції Марії Кюрі» і охоплює всі етапи професійного зростання науковців, починаючи від початкової підготовки і до тривалого навчання та розвитку кар'єри.

У рамках спеціальної програми «Люди» відкриваються такі можливості:

- 1) початкова підготовка (підтримки дослідників, які знаходяться на початковому етапі своєї кар'єри (1–4 роки)) [1];
- 2) тривале навчання базується на фінансуванні таких програм [14]:

- *Outgoing mobility* – можливість перебувати в іншій країні – члені ЄС чи країні, яка є асоційованим членом ЄС (а також і в неєвропейській країні);

- *Incoming mobility* – можливість відкриття національної програми стипендій чи грантів для осіб, що не є громадянами і не мають національності даної країни, з метою посилити міжнародну співпрацю;

- *Re-integration* – можливість легально проживати і займатися основним видом діяльності (працювати, навчатися тощо) протягом певного періоду часу в країнах – членах ЄС та країнах, що є асоційованими членами ЄС;

- 3) промислове наукове товариство, яке забезпечує обмін ноу-хау та досвідом між громадським науково-дослідними установами і приватними комерційними підприємствами; залучення кваліфікованих дослідників для обміну знаннями та проведення тренінгів для науковців; організацію спільних семінарів і конференцій; надання можливості науково-дослідному штату установ-претендентів відвідувати конференції чи тренінгові заходи;

- 4) міжнародне розповсюдження, якому сприяють такі схеми фінансування:

- Міжнародна стипендія Марії Кюрі для виїзду за кордон;
- Міжнародна стипендія Марії Кюрі для приїзду в дану країну;
- Міжнародні реінтеграційні гранти Марії Кюрі;

- 5) спеціальні дії, в рамках яких щороку виділятиметься п'ять призів для науковців, які досягли визначних науково-дослідних результатів.

Європейська Комісія виділяє на програму «Можливості» 4097 млн. євро [11], які розподіляються між шістьма ініціативами:

1. Дослідні інфраструктури

У межах цієї програми фінансується:

- підтримка існуючих дослідних інфраструктур (об'єднуюча діяльність, ІКТ);
- підтримка нових дослідних інфраструктур (дизайнерське навчання, будівництво нових інфраструктур);
- додаткові заходи (розвиток політики, впровадження програми і підтримка початкових потреб).

Європейська Комісія в межах 7РП виділяє на ініціативу «дослідні інфраструктури» 1,8 млрд. євро.

2. Дослідження, які приносять користь, малим і середнім підприємствам (МСП)

Для досягнення мети забезпечується фінансування спільного проведення національних програм країн-учасниць і асоційованих держав та участь у 7РП країн-кандидатів на тих же умовах, що і повноправні члени ЄС [3]; надання фінансових засобів (нагород) МСП чи асоціаціям МСП для підготовки пропозицій; координування державних і регіональних програм для МСП (проекти ERA-NET); «Координаційні дії та дії підтримки» (для Національних контактних пунктів, які визначає кожна країна-член ЄС чи асоційований член ЄС).

Європейська Комісія в межах 7РП виділяє на ініціативу «Дослідження, які приносять користь, малим і середнім підприємствам» 1336 млн. євро.

3. Дослідницький потенціал регіонів конвергенції

У межах цієї програми фінансуються:

- міжнародні двосторонні обміни для дослідників у регіонах конвергенції;
- придбання та розробка дослідницького обладнання в обраних центрах, які вже створені або будуть створюватися у регіонах конвергенції;
- організація семінарів та конференцій для обміну досвідом, діяльність з метою розповсюдження результатів дослідження на міжнародних ринках;
- «механізми оцінювання», за допомогою яких дослідницькі центри у регіонах конвергенції можуть одержати міжнародну незалежну експертну оцінку якості й інфраструктури досліджень.

Європейська Комісія в межах 7РП виділяє на ініціативу «Дослідницький потенціал регіонів конвергенції» 340 млн. євро.

4. Регіони знань

Через «Координаційні дії та дії підтримки» фінансується аналіз, розробка та впровадження тем досліджень для регіональних чи міжнародних кластерів; передача досвіду розвинутих регіонів у галузі досліджень менш розвиненим регіонам; ініціативи для посилення інтеграції; діяльність з розповсюдження: конференції, семінари, публікації, поширення через Інтернет.

ЄК у межах 7РП виділяє на ініціативу «Регіони знань» 126 млн. євро.

5. Наука у суспільстві.

У межах цієї програми фінансується:

– динамічне управління зв'язком між наукою і суспільством: дослідження з питань етики у науці і технологіях; взаємний вплив науки і культури; умови для проведення дискусій з питань науки і культури;

– зміцнення потенціалу, розширення горизонтів: посилення ролі жінки у наукових дослідженнях; підтримання офіційної та неофіційної наукової освіти у школах, через наукові центри і музеї, а також іншими відповідними методами; посилення зв'язку між науковою освітою і науковою кар'єрою;

– зв'язок науки і культури: проведення наукових заходів серед громадськості для поширення європейської культури; наукові призи;

– транснаціональна співпраця національних контактних пунктів для підтримки «науки у суспільстві».

У рамках 7РП на ініціативу «наука у суспільстві» виділено 330 млн. євро.

6. Підтримка спільного розвитку науково-дослідної політики

У межах цієї програми фінансується проведення моніторингу та аналізу державних стратегій та політики, що стосуються наукових досліджень і координування науково-дослідною політикою.

У рамках 7РП на ініціативу «Підтримка спільного розвитку науково-дослідної політики» виділено 70 млн. євро.

7. Міжнародна співпраця

Міжнародна співпраця за науково-дослідними темами здійснюється в рамках програми «Співпраця», а діяльність, яка стосується «людського потенціалу», – «Люди». В рамках 7РП на ініціативу «Міжнародна співпраця» виділено 180 млн. євро [11, 15].

З бюджету 7РП на діяльність Euratom виділяється 2751 млн. євро на п'ять років (2007–2011) [16].

Фінансування програм, на які поділяється Euratom, розподіляється так:

- галузь енергії ядерного синтезу – 1947 млн. євро;
- галузь розщеплення атомного ядра та захисту від радіації – 287 млн. євро;
- дії щодо ядерного поля, які здійснюються Спільним науково-дослідним центром, – 517 млн. євро.

У межах 7РП Комісія виділяє 1751 млн. євро на підтримку прямих дій щодо наукових досліджень, які не стосуються ядерної енергетики [16].

Загальноєвропейська програма Eureka [3] націлена на реалізацію так званих прикладних досліджень. Учасники проектів витрачають свої кошти на ту частину проекту, яку виконують самі (кошти не перетинають кордонів). Проекти, які реалізуються в рамках програми Eureka, отримують фінансування з приватних або державних джерел.

Між 7РП та Eureka створена спільна програма Eurostars Programme [3], яка стимулює та підтримує міжнародні R&D проекти. Фінансування базується на децентралізованій моделі: країни-члени утворюють та платять внески в спеціальний національний бюджет для відповідних проектів. ЄС робить свій внесок через Програмний фонд.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Ще одним інструментом міжнародного співробітництва в ЄС є Європейський інструмент сусідства і партнерства (ЄІСП) [29] з бюджетом більш ніж 12 млрд. євро на період 2007–2013 років. Значна частина коштів ЄС, які спрямовані на допомогу країнам-партнерам, виділяється через спеціальні фінансові угоди. Фінансова допомога здійснюється у вигляді грантів або контрактів за державним замовленням. Грант – це пряма виплата некомерційного характеру, яка ініціюється замовником (наприклад, ЄС) на користь якого-небудь конкретного отримувача для здійснення певних дій (або, в деяких випадках, для часткового фінансування бюджету), спрямованих на досягнення цілей, що підтримуються політикою ЄС. Зазвичай грант передбачає спільне фінансування зі сторони його одержувача. ЄС отримує необхідний продукт або послугу в обмін на кошти. Гранти надаються за підсумками конкурсів пропозицій.

У випадку, коли виконання програм або їх частини вимагає спеціальної компетенції або їм властивий специфічний характер, тобто одержувач є єдиним можливим кандидатом (монополіст), гранти надаються поза конкурсом.

Процедури держзамовлень визначаються конкретними правилами, які змінюються залежно від характеру контракту (поставка товарів, здійснення робіт або надання послуг) та його суми. Такі державні контракти укладаються після оголошення конкурсу на розміщення замовлення. Конкурсні торги забезпечують прозорість операцій, а також бажану якість послуг, поставок або робіт за найкращою можливою ціною.

Форми цього інструменту співробітництва:

Прикордонне співробітництво є одним із ключових пріоритетів для Європейського інструменту сусідства та партнерства. Стратегія цього співробітництва включає чотири основні цілі: сприяти економічному та соціальному розвитку прикордонних районів; вирішувати загальні проблеми; забезпечувати ефективну роботу і надійність кордонів; сприяти співпраці між народами.

Спільні адміністративні органи проводять конкурси пропозицій, розподіляють і підписують договори про надання грантів.

ІФС (Інвестиційний фонд сусідства) є інноваційним інструментом в Європейській політиці сусідства (ЄПС), що спрямований на мобілізацію додаткового фінансування для інфраструктурних проектів на території сусідніх країн. В індивідуальному порядку інші сусідні країни можуть також отримати від ІФС гранти на регіональні або прикордонні проекти, що представляють інтерес для ЄС та його партнерів-сусідів. Фінансування в інфраструктурних проектах здійснюється виключно у вигляді грантів.

SIGMA – спільна ініціатива ЄС та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЄСР) для підтримки та вдосконалення в галузі державного управління та Менеджменту.

Фінансується переважно ЄС. Агентство на підставі заявок допомагає країнам у встановленні управлінської та адміністративної систем, які відповідають потребам ринкової еко-

номіки. SIGMA допомагає командам реформаторів у країнах-учасницях, надаючи фахівців-експертів.

TAIEX – Технічна допомога та інформаційний обмін – був впроваджений у регіоні ЄІСП в 2006 році з метою надання короткострокової допомоги та послуг консультування країнам-партнерам у втіленні планів дій у рамках ЄПС. Він служить каналом надходження заявок на отримання допомоги та сприяє передачі професійних знань і досвіду з урахуванням конкретних умов даної країни для вирішення проблем в найкоротші терміни. Допомога надається за допомогою експертних завдань, практикумів або семінарів і навчальних візитів.

TWINNING – це ініціатива ЄС, спочатку задумана для того, щоб допомогти країнам-кандидатам придбати необхідну кваліфікацію і досвід для прийняття, впровадження і практичного здійснення законодавства ЄС. Проекти Twinning – спільні проекти, які здійснюються адміністраціями обох партнерів. Країна-бенефіціар зберігає право власності. Гранти за проектами Twinning надаються країнам – членам ЄС.

Erasmus Mundus II (EM). Програма має на меті стимулювання обміну студентами, вченими та викладачами для підтримки їх свободи пересування, зокрема з країн за межами ЄС до країн – членів ЄС. Діяльність EM фінансується в рамках угод про надання грантів за результатами конкурсів пропозицій.

Tempus IV (Транс'європейська програма мобільності для університетської освіти) – програма ЄС, яка сприятиме модернізації вищої освіти в країнах – партнерах Західних Балкан, Східної Європи, Центральної Азії, Північної Африки та Близького Сходу. Вона забезпечує поле співпраці в галузі вищої освіти між Європейським Союзом та країнами-партнерами, що межують з ним. Проекти Tempus фінансуються переважно за допомогою щорічних конкурсів пропозицій.

CIUDAD – Співпраця у сфері міського розвитку та діалогу.

Програма сприяє розвитку взаєморозуміння, діалогу та співпраці між місцевими діючими суб'єктами в ЄС і країнах – партнерах ЄІСП через формування потенціалу для модернізації та посилення місцевих і регіональних органів державного управління.

Три головні теми проектів CIUDAD: екологічна стійкість і ефективне використання енергії; Сталий економічний розвиток і зменшення соціальної нерівності; Ефективне управління і планування сталого міського розвитку.

Проекти CIUDAD фінансуються за допомогою грантів, що організовуються представництвами Європейського Союзу у відповідних країнах-партнерах ENPI.

В Японії [17] фінансування міжнародної науково-дослідної діяльності забезпечується таким чином:

– витрати на дослідження Японії та іноземної держави забезпечуються незалежно одна від одної;

– бюджет для японських досліджень становить 400–800 млн. ієн (\$5,23–10,46 млн.) на весь період проекту (включаючи витрати на персонал, адміністративні збори, орендна плата лабораторних та ін.).

Росія. Російський фонд фундаментальних досліджень (РФФД) виділяє 4% власних коштів на дослідження в рамках міжнародних проектів та 2% – з країнами СНД [30].

Фінансування проектів, що отримали підтримку обох сторін, здійснюється таким чином: РФФД оплачує витрати, пов'язані з виконанням проекту російськими вченими, зарубіжний партнер – свої витрати.

При цьому російська організація, на базі якої проводяться дослідження за спільним проектом, може використовувати на відшкодування витрат, що пов'язані з організаційно-технічним забезпеченням виконання проекту, не більше 15% від загального обсягу фінансування за вирахуванням витрат по відрядженню російських учасників в країну, яка є співвиконавцем проекту, і з прийому іноземних партнерів.

Рішення про продовження фінансування проекту на черговий рік буде прийматися за результатами експертизи проміжних звітів. Однією з ключових умов продовження фінансування проектів за міжнародними конкурсами є їх подання в строк проміжних і фінального звітів та наявність передовсім спільних зі своїм закордонним партнером публікацій у фахових виданнях [31].

Умови фінансування міжнародних проектів за участю Російського гуманітарного наукового фонду (РГНФ) практично збігаються з умовами РФФД. Проекти, які підтримуються обома сторонами, фінансуються паралельно на паритетних засадах: НАН України забезпечує фінансування російських учасників, іноземні партнери – зарубіжних учасників. Кошти, виділені для фінансування проектів, можуть бути використані тільки на цілі, що зазначені в проектах.

У рамках міжнародного співробітництва Фонду сприяння розвитку малих форм підприємств у науково-технічній сфері (ФСРМФПНТС) здійснюється підтримка спільних міжнародних проектів за участю малих російських інноваційних компаній. Фонд фінансує міжнародні дослідницькі проекти з Росії, а його партнер з Європи – свого учасника. Обов'язковою умовою програми є паритетне співфінансування з боку компаній. У даний час фонд підписав угоди про співпрацю з Міжнародним бюро ВМБФ (Німеччина, 2007), OSEO (Франція, 2005, 2009), Tekes (Фінляндія, 2011), у рамках яких з травня 2008 року регулярно проводяться двосторонні конкурси з фінансування спільних інноваційних проектів між малими інноваційними підприємствами зазначених країн [32].

Так, згідно з Угодою про співробітництво в галузі сприяння розвитку технологічних інновацій серед малих і підприємств між ФСРМФПНТС та Фінським агентством фінансування технологій та інновацій TEKES [34], проекти, що отримали схвалення з боку експертної ради, можуть розраховувати на отримання фінансування в такому порядку: фінські компанії можуть подати заявку на покриття 50% витрат за проектом на суму, що не перевищує 200 тис. євро (які будуть виділені з боку Tekes); російські компанії можуть розраховувати на виділення не більше 6 млн. руб. на проект (які будуть виділені з боку ФСРМФПНТС), за умови виділення компанією співфінан-

сування на рівнозначну суму. Фінансування проектів в кожній країні буде здійснюватися відповідно до правил і процедур певної організації, котра бере участь у фінансуванні.

Україна. Фінансування міжнародних, у тому числі міждержавних, науково-технічних проектів та програм в Україні здійснюється з декількох джерел: держбюджету, державних фондів спеціального призначення, власних коштів виконавців НДДКР (наукових установ) і коштів вітчизняних замовників (промислових компаній, приватних некомерційних організацій), а також іноземних замовників [18].

Згідно з Угодою про співробітництво між Державним фондом фундаментальних досліджень України (ДФФД) і Білоруським республіканським фондом фундаментальних досліджень відібрані в результаті конкурсного відбору проекти по спільних наукових дослідженнях фінансуються сторонами на основі принципу «Сторона фінансує партнера своєї країни». Сторонами можуть визначатися інші умови фінансування проектів [34].

Відповідно до Протоколу про організацію Українсько-Французьких семінарів-практикумів між ДФФД та Національним центром наукових досліджень Франції (НЦНД) сторона, що приймає гостей-учасників, оплачує все, що має відношення до проведення семінару та проживання, відповідно до узгоджених стандартів. Відправляюча сторона оплачує дорогу своєї делегації [34].

Фінансове забезпечення міжнародних дослідницьких проектів ДФФД та РФФД і НЦНД здійснюється на основі «Кожна із сторін фінансує свою групу дослідників, що бере участь у спільній діяльності» [34].

Меморандумом про співробітництво у галузі матеріалознавчих наукових досліджень між Національним науковим фондом США та Державним фондом фундаментальних досліджень (Україна) [34] передбачено, що витрати сторін на зазначену цим меморандумом діяльність забезпечуються коштами кожної із сторін у вигляді рівночастинного внеску.

Україна за останні роки істотно покращила свою договірно-правову базу міжнародної співпраці науковців: підписано десятки міжнародних угод на міжурядовому рівні про співпрацю у сфері науки і технологій [7].

Наприклад, Міждержавна науково-технологічна програма «Створення системи сейсмологічного моніторингу територій держав-учасниць СНД», підписана 25 листопада 1998 року, була ратифікована Україною 22 лютого 2000 року [19]. Реалізація МНТП ССМ здійснюється за рахунок бюджетних коштів держав-учасниць програми, обсяги яких визначаються міжурядовою угодою [20].

Міждержавна науково-технічна програма «Створення конкурентоспроможних на світовому ринку зварних конструкцій, ресурсозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання для зварювального виробництва», підписана 9 жовтня 1997 року у Бішкеку, ратифікована Україною 8 квітня 1999 року [21]. Фінансування цієї програми [22] здійснюється за рахунок коштів бюджету, які виділяються дер-

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

жавними замовниками сторін. Кожна держава-учасниця фінансує свою частину робіт щодо реалізації програми. Для реалізації програми можуть залучатися позабюджетні джерела, такі як власні та позичкові кошти учасників розробки та реалізації проектів, кредити банків, інвестиційні кошти, благодійні кошти юридичних та фізичних осіб, інші джерела.

Механізм фінансування заходів та проектів Міждержавної програми інноваційного співробітництва держав СНД на період до 2020 року [23] базується на принципах державно-приватного партнерства. Основним принципом є співфінансування проектів, який полягає в консолідації коштів федерального бюджету і коштів підприємницького сектору. Розміри співфінансування можуть змінюватися в широкому діапазоні значень від 5–10 до 100% залежно від значущості та особливостей інноваційного проекту або програмного заходу.

Фінансування програмних заходів та інноваційних проектів, прийнятих для реалізації в рамках цієї програми, здійснюється за рахунок бюджетних коштів держав – учасників СНД (з національних та наднаціональних бюджетних джерел фінансування), за рахунок позабюджетних коштів (з позабюджетних джерел фінансування), та їх комбінацій, в порядку, що не суперечить національним законодавствам цих країн.

Фінансування заходів та проектів програми може здійснюватися у формі кредитів, фінансового лізингу, інвестицій в цінні папери, що емітуються учасниками програмних заходів і проектів, а також за рахунок грошових, майнових та інших внесків у рамках партнерських угод про спільну діяльність та інших способів залучення інвестицій, не суперечать національному законодавству держав – учасниць програми, міждержавних і міжурядових угод країн Співдружності.

Фінансування робіт із підготовки проектних пропозицій має здійснюватися, як правило, за рахунок коштів ініціаторів і зацікавлених учасників реалізації заходів та проектів на пайовій основі.

Висновки

Узагальнення викладених матеріалів дозволяє визначити основні механізми і схеми розподілу обсягів фінансування міжнародних проектів:

- кожна із сторін фінансує свою частку витрат;
- сторони фінансують проект на рівних умовах (50% на 50%);
- сторона фінансує партнера своєї країни;
- одна із сторін фінансує до 75% (і більше) загальної вартості проекту, при цьому, як правило, отримує майже повне або повне право на створену інтелектуальну власність;
- при організації семінарів-практикумів сторона, що приймає гостей-учасників, оплачує все, що має відношення до проведення семінару та проживання. Відправляюча сторона сплачує дорогу своєї делегації;
- внеском однієї із сторін може бути проведення експертизи проекту, надання консультацій тощо.

Враховуючи, що однією з основних проблем науково-технічної сфери в Україні є брак фінансування, потрібно зосе-

редитися на збільшенні кількості проектів ЄС з участю українських дослідників. Для цього необхідним є розроблення методичного супроводження механізмів та схем оптимального використання державних коштів при міжнародному співробітництві; формування пропозицій по удосконаленню взаємодії у науковій сфері з Євросоюзом; більш ширше розповсюдження інформації щодо конкурсів, програм і проектів, які оголошує ЄС; супроводження заявок українських наукових установ під час конкурсів.

Література

1. Гороховатська М. Європа на порозі нової рамкової програми наукових досліджень (2007–2013) / М. Гороховатська, Д. Левіна, Т. Патрах та ін. // Вісник НАН України, 2006. – №11. – С. 7–18.
2. Шмігельська З.К. Стратегія міжнародного науково-технічного співробітництва України із зарубіжними державами в умовах глобалізації / З.К. Шмігельська // Економічний форум. – 2011. – №2. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/9.pdf
3. Програми та інструменти інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу. Українські проєкції: матеріали, реферати, повідомлення міжнар. конф. – К.: ФО-П Т. А. Кінько, 2006. – 64 с.
4. Лихолат О.В. Перспективи входження України до Європейського науково-технологічного простору. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Si/2009_28/Liholat.pdf
5. Угода про науково-технічне співробітництво в рамках держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 13.03.92 – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_200
6. Решение о Порядке разработки, реализации и финансировании межгосударственных целевых программ Содружества Независимых Государств от 16.04.2004. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_866
7. Бабін Б.В. Програмне регулювання міждержавних економічних відносин в співдружності незалежних держав / Б. Бабін // Вісник Черкаського університету. Економічні науки. – 2009 – №152 – С. 26–32.
8. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: Монограф. / За ред. В.М. Гейця, А.А. Мазаракі, у 2-х ч. Ч. I. – К.: КНТЕУ, 2008. – 389 с.
9. РП-7. Можливості фінансування. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.fp6-nip.kiev.ua/index.php/uk/2007-2013/7-3/>
10. Seventh Framework Programme (FP7). Ideas. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/ideas/home_en.html
11. 7 Рамкова програма Європейського Союзу // Бюлетень Національного університету «Львівська політехніка». – Березень 2007. – Ч. 8. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/Geninf/fp7/fp7_ukr.pdf
12. European research council – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://erc.europa.eu/index.cfm>
13. Structure of the European Research Council – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://ec.europa.eu/research/future/basic_research/structure_en.htm

14. Rationale of the 'People' Programme – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/people/home_en.html
15. Seventh Framework Programme (FP7). Capacities. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/capacities/home_en.html
16. Seventh Framework Programme (FP7) – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/jrc/home_en.html
17. ICORP. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.jst.go.jp/icorp/english/concept/index.html>
18. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність [Текст]: Матеріали VI (XVIII) Всеукр. наук.–практ. конф., Київ, 11–12 березня 2010 р.: тези доповідей / [редкол.: В.Г. Герасимчук (відпов. ред) та ін.]. – К.: НТУУ «КПІ», 2010. – 290 с. – С. 230. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://ied.kpi.ua/publications/Materialy_konferencii_MNTC2010.doc
19. Закон України «Про ратифікацію Рішення Ради глав урядів Співдружності Незалежних Держав про Міждержавну науково-технологічну програму створення системи сейсмологічного моніторингу територій держав-учасниць СНД // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, 13, ст. 114 – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1487-14>
20. Міждержавна науково-технологічна програма «Створення системи сейсмологічного моніторингу територій держав-учасниць СНД» – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_192
21. Закон України «Про ратифікацію Рішення Ради глав урядів держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав про Міждержавну науково-технічну програму «Створення конкурентоздатних на світовому ринку зварних конструкцій, ресурсозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання для зварювального виробництва // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, №19, ст. 178 – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=580-14>
22. Міждержавна науково-технічна програма «Створення конкурентоздатних на світовому ринку зварних конструкцій, ресурсозберігаючих технологій, матеріалів та обладнання для зварювального виробництва» – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_150
23. Межгосударственная программа инновационного сотрудничества государств – участников СНГ на период до 2020 года. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://gknt.org.by/rus/bulletin/pr/pr0003/>
24. European Technology Platforms (ETPs). – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/technology-platforms/home_en.html
25. Seventh Framework Programme (FP7) – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/cooperation/home_en.html
26. Seventh Framework Programme (FP7) – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://cordis.europa.eu/fp7/jrc/home_en.html
27. Пархоменко О.В. Інформаційні аспекти міжнародного науково-технічного співробітництва: Аналітичний огляд. – К.: УкрІНТЕІ, 2007. – 72 с.
28. Рибак С.О. Міжнародне співробітництво як запорука інноваційного процесу в національній економіці / С. Рибак, Н. Лисецька. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em12/content/O9rsoeuo.htm>
29. Інструменти багатостороннього співробітництва та тематичні інструменти. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: www.enpi-info.eu
30. Финансирование проектов РФФИ. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.rfbr.ru/rffi/ru/financing>
31. Российский фонд фундаментальных исследований. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://www.rfbr.ru/rffi/ru/con-test/n_501
32. Международное сотрудничество Фонда содействия развитию малых форм предприятий в научно-технической сфере [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://fasie.ru/o-fonde/mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo>
33. Фонд содействия развитию малых форм предприятий в научно-технической сфере [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://fasie.ru/o-fonde/mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo/109-tekst>
24. Державний фонд фундаментальних досліджень / Наукова співпраця. – [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.dffd.gov.ua/uk/2010-09-05-19-50-09/241-2010-12-23-08-45-31.html>

А.В. КОЛОДІЙЧУК,
аспірант, ІРД НАН України

Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки

У статті досліджено особливості формування єдиного інформаційного простору і розвиненої системи професійної освіти як передумови створення інтелектуального потенціалу економіки. Обґрунтовано, що інформаційна інфраструктура має забезпечити можливість реалізації інтелектуального потенціалу у вигляді інновацій. Відповідно, формування інформаційної інфраструктури, до-

ступ до інформаційних ресурсів та підготовку спеціалістів для роботи в умовах глобального інформаційного суспільства запропоновано розглядати як фактори інноваційного розвитку.

Ключові слова: інформація, інновації, інноваційний розвиток, інтелектуальний потенціал, інформаційні ресурси, інформаційне суспільство.